ВІДГУК

офіційного рецензента, доктора педагогічних наук, професора, професора кафедри педагогічних технологій початкової освіти Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

БАЛАКІРЄВОЇ ВІКТОРІЇ АНАТОЛІЇВНИ

про дисертацію **СТАРОДУБЦЕВОЇ КАТЕРИНИ ВОЛОДИМИРІВНИ**

«Підготовка вчителів початкових класів до проєктування професійного розвитку в системі післядипломної освіти»,

подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта, галузь знань 01 Освіта (Освіта/Педагогіка)

Актуальність теми роботи та її зв'язок із науковими дослідженнями

Звернення дисертантки до проблеми підготовки вчителів початкових класів до проєктування професійного розвитку зумовлене тим, що, по-перше, реалізація Концепції НУШ вимагає від педагога початкової ланки не лише володіння новими методиками, а й здатності до постійної рефлексії, самовдосконалення та самостійного планування власної професійної траєкторії; по-друге, сучасна система підвищення кваліфікації відходить від уніфікованих, директивних курсів до персоналізованого, проєктно-орієнтованого та суб'єктно-активного навчання. У цьому контексті проєктування професійного розвитку стає критично необхідною компетентністю вчителя, що має бути сформована в системі післядипломної освіти. Відтак, дисертаційне дослідження Катерини Стародубцевої, присвячене теоретичному обґрунтуванню та експериментальній апробації моделі та методики підготовки вчителів початкових класів до проєктування професійного розвитку в системі післядипломної освіти є актуальним і

своєчасним у контексті трансформаційних процесів української освіти.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Наукові напрацювання та методичні розвідки дисертантки є органічною частиною комплексного дослідження теми кафедри педагогіки «Проєктування професійного становлення майбутніх фахівців в умовах університетської освіти» (№0120U002014), що входить до тематичного плану науково-дослідних робіт Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Тему дисертації затверджено вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 3 від 31 жовтня 2019 року).

Наукова новизна та практична значущість одержаних результатів

Дисертаційне дослідження вирізняється **науковою новизною**: *вперше* визначено й науково обґрунтовано педагогічні умови підготовки вчителів початкових класів до проєктування професійного розвитку в системі післядипломної освіти (створення сприятливого соціально-психологічного клімату в професійній спільноті; організація та змістове насичення групових занять для вчителів початкових класів інтерактивними методами навчання; залучення вчителів початкових класів до розроблення індивідуальної траєкторії особистісного професійного розвитку; організація самостійної роботи вчителів початкових класів, зокрема учасників сертифікації, експертів сертифікації та інституційного аудиту, слухачів курсів підвищення кваліфікації); *визначено* сутність поняття «готовність учителя початкових класів до проєктування професійного розвитку в системі післядипломної освіти»; *конкретизовано* зміст понять «професійний розвиток учителя», «професійний розвиток учителя початкових класів», «післядипломна освіта

вчителів початкових класів», «проєктування професійного розвитку вчителів початкових класів», «проєктування професійного розвитку вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти», «сертифікація вчителя», а також обґрунтовано взаємозв'язок цих категорій; *розглянуто* методологічні підходи підготовки вчителів початкових класів до проєктування професійного розвитку в системі післядипломної освіти (аксіологічний, акмеологічний, андрогогічний, системний, компетентнісний, ресурсний, особистісно-діяльнісний підходи); *розроблено* компонентну структуру готовності вчителів початкових класів до проєктування професійного розвитку (мотиваційно-аксіологічний, когнітивно-інформаційний, компетентнісно-зорієнтований, рефлексивно-результативний компоненти); *визначено* критерії, показники та рівні зазначеного феномена: настановний критерій (показники: наявність мотивації на проєктування професійного розвитку; наявність мотивації на досягнення успіху в професійній діяльності; наявність професійних цінностей); гностичний критерій (показники: обізнаність з інноваційними освітніми технологіями; наявність фахових знань; наявність знань щодо планування індивідуальної траєкторії професійного розвитку); діяльнісний критерій (показники: наявність проєктувальних умінь; наявність комунікативно-організаторських умінь; наявність умінь емоційної саморегуляції); аналітичний критерій (показники: здатність до рефлексії; наявність критичного мислення; здатність до стресостійкості); *схарактеризовано* рівні (високий, достатній, задовільний); *розроблено* модель підготовки вчителів початкових класів до проєктування професійного розвитку в системі післядипломної освіти, яка складається з мети, методологічних підходів, педагогічних умов, етапів, засобів їх реалізації, компонентів, критеріїв, рівнів і результату; *подальшого розвитку набули* теорія і методика підготовки вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в розробленні методики діагностики стану сформованості готовності вчителів

початкових класів до проєктування професійного розвитку в системі післядипломної освіти, розробленні навчально-методичного забезпечення підготовки вчителів початкових класів у міжкурсовий період: програм підвищення кваліфікації педагогічних працівників: «Проєктування професійного розвитку вчителя: шлях сертифікації», «Інтегратор: технологія командного узгодження», «Технологія освітньої мнемотехніки в початковій школі»; програми діяльності педагогічної студії «Інструменти професійного розвитку вчителя початкових класів». Результати дослідження можуть бути використані в освітній діяльності центрів професійного розвитку педагогічних працівників, професійних спільнот учителів початкових класів, громадськими організаціями, а також учителями початкових класів, які опікуються проблемою професійного розвитку, саморозвитку, самоосвіти та готові до навчання впродовж життя.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Дисертаційне дослідження Катерини Стародубцевої вирізняється чіткою логічною структурою, коректною методологією, виваженістю висновків та містить достатнє обґрунтування основних наукових положень, що виносяться на захист.

Коректно, професійно і методологічно правильно сформульовано науковий апарат дисертації, правильно визначено мету і завдання, об'єкт і предмет наукового пошуку. З огляду на мету роботи, яка полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці моделі, педагогічних умов та методики підготовки вчителів початкових класів до проєктування професійного розвитку в системі післядипломної освіти, визначено п'ять завдань дослідження, спрямованих на досягнення поставленої мети.

З метою розв'язання поставлених дослідницьких завдань та досягнення мети роботи застосовано загальнонаукові *теоретичні методи*: аналіз, синтез, порівняння, класифікація, систематизація філософської, соціальної, психолого-педагогічної, методичної літератури щодо підготовки вчителів початкових класів до проєктування професійного розвитку в системі післядипломної освіти з метою визначення сутності та структури професійного розвитку вчителів початкових класів, визначення критеріїв, показників та рівнів сформованості готовності вчителів початкових класів до проєктування професійного розвитку в системі післядипломної освіти; побудови структурної моделі та обґрунтування педагогічних умов, які забезпечують підготовку вчителів початкових класів до проєктування професійного розвитку в системі післядипломної освіти; *емпіричні:* педагогічне спостереження, бесіди, опитування, анкетування, тестування, самооцінювання, психологічні та діагностичні методики для визначення рівня сформованості готовності вчителів початкових класів до проєктування професійного розвитку в системі післядипломної освіти, використані з метою виявлення динаміки змін у сформованості готовності вчителів до проєктування власного професійного розвитку; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний і прикінцевий етапи), що забезпечив перевірку ефективності запропонованої моделі та експериментальної методики її реалізації; *математичної статистики:* кількісний та якісний аналіз результатів дослідження (λ-критерій Колмогорова-Смирнова) – для визначення ефективності експериментальної методики підготовки вчителів початкових класів до проєктування професійного розвитку в системі післядипломної освіти.

Ознайомлення з текстом дисертації та змістом наукових публікацій Катерини Стародубцевої свідчить про наукову обґрунтованість і достовірність результатів дослідження. Дисертант на належному рівні володіє методологією наукового пошуку, демонструє сформовану

методологічну та наукову культуру, що сприяє ефективному досягненню мети дослідження та вирішенню його завдань.

Основні положення та результати дослідження впроваджено в освітній процес Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (акт впровадження № 359/29 від 17.02.2025 р.); Ізмаїльського державного гуманітарного університету (акт впровадження № 1-7/132 від 28.02.2025 р.).

Структура та зміст дисертації, її завершеність та відповідність встановленим вимогам щодо оформлення

Структура, логіка та обсяг рукопису дисертації підпорядкований дослідницькій меті – теоретичному обґрунтуванню та експериментальній перевірці моделі, педагогічних умов та методики підготовки вчителів початкових класів до проєктування професійного розвитку в системі післядипломної освіти.

Дисертаційна робота складається з анотації двома мовами (українською та англійською), вступу, двох розділів, висновків і списку використаних джерел до них, загальних висновків, додатків. Основний текст дисертації становить 190 сторінок. У тексті вміщено 13 таблиць, 8 рисунків, що займають 11 сторінок основного тексту. Список використаних джерел містить 220 найменувань (із них 16 – іноземною мовою). 24 додатки викладено на 82 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 294 сторінки.

Анотація лаконічно висвітлює дослідницьку стратегію наукового пошуку дисертанта та фіксує основні наукові положення.

У вступі висвітлено актуальність започаткованого дослідження, суперечності в підготовці вчителів початкових класів, наукову новизну і практичне значення роботи, інформацію про апробацію результатів дослідження.

У першому розділі **«Теоретичні засади підготовки вчителів початкових класів до проєктування професійного розвитку в системі післядипломної освіти»** проаналізовано стан дослідження проблеми підготовки вчителів початкових класів до проєктування професійного розвитку в системі післядипломної освіти; визначено сутність поняття «готовність учителя початкових класів до проєктування професійного розвитку»; уточнено поняття «професійний розвиток учителя», «професійний розвиток учителя початкових класів», «післядипломна освіта вчителів початкових класів», «проєктування професійного розвитку вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти», «сертифікація вчителя»; презентовано педагогічні умови підготовки вчителів початкових класів до проєктування професійного розвитку в системі післядипломної освіти.

У другому розділі **«Експериментальна робота з підготовки вчителів початкових класів до професійного розвитку в системі післядипломної освіти»** розкрито критеріальний підхід готовності вчителів початкових класів до проєктування професійного розвитку в системі післядипломної освіти, визначено та схарактеризовано рівні (високий, достатній, задовільний) формування зазначеної готовності, розроблено й апробовано діагностувальну й експериментальну методики, презентовано модель підготовки вчителів початкових класів до проєктування професійного розвитку в системі післядипломної освіти, подано результати констатувального, формувального та прикінцевого етапів дослідження.

Оцінка змісту й оформлення дисертації

У дослідженні Стародубцевої Катерини Володимирівни дотримано всі вимоги до логіко-структурної схеми наукової роботи. Отримані наукові результати цілком відповідають задекларованій меті та завданням дисертації. Порушень академічної доброчесності не виявлено. Результати наукового пошуку широко апробовано на міжнародних наукових конференціях. Авторські напрацювання викладено в 23 публікаціях автора, із них 4 – у

фахових виданнях України (2 у співавторстві), 10 – апробаційного характеру, 9 – у публікаціях, що додатково відображають результати дослідження (8 у співавторстві). Засвідчуємо, що публікації висвітлюють матеріал усіх розділів дослідження. Кількість і обсяг публікацій відповідають усім чинним вимогам до оприлюднення матеріалів дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Як і будь-яка наукова робота, дисертація Катерини Стародубцевої є підставою для дискусій, пропозицій, обміну думок. Не применшуючи дослідницького здобутку дисертації, зробимо деякі зауваження та побажання дискусійного характеру:

1. Комплекс педагогічних умов визначено коректно, проте, було б доцільно посилити теоретичне обґрунтування їхнього вибору саме з позицій андрагогічного підходу, деталізуючи, як ці умови враховують специфіку навчання дорослих і їхній досвід у системі післядипломної освіти.
2. Розроблена модель підготовки є чіткою, однак, бажано деталізувати, чи має модель різні варіативні шляхи (траєкторії) проходження для вчителів, які вже мають досвід самостійного проєктування, порівняно з тими, хто починає цей процес з нуля, і як це враховано в запропонованій методиці.
3. Процес проєктування передбачає не лише планування, але й передбачення можливих перешкод та ризиків. У роботі недостатньо розкрито, як розроблена методика формує у вчителів навички управління ризиками (наприклад, планування альтернативних освітніх маршрутів) у контексті їхнього професійного розвитку.
4. У дисертації згадується залучення експертів та учасників сертифікації до процесу формування готовності. Було б доречно детальніше обґрунтувати, які критерії відбору та методика підготовки використовувалися для залучення цих експертів, оскільки якість їхньої менторської роботи впливає на ефективність запропонованої методики.

5. У тексті дисертаційної роботи фіксуємо нечисленні орфографічні та технічні недоліки, які не впливають на загальний високий рівень репрезентації рукопису.

Зазначені зауваження та побажання мають рекомендаційний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Загальні висновки

Наукова робота Стародубцевої Катерини Володимирівни є оригінальним та самостійним дослідженням. У ній представлено науково обґрунтовані положення, вона містить новизну висновків і практичну цінність. Науковий й методологічний рівень дисертаційного дослідження високий, заявлена тема розкрита повністю. Вважаю, що рецензована дисертація є безсумнівним науковим внеском в педагогічну теорію й освітню практику; вона розширює, узагальнює й поглиблює знання про сутність, структуру та механізми підготовки вчителів початкових класів до проєктування професійного розвитку, пропонує цілісне науково-методичне забезпечення для оптимізації процесу підвищення кваліфікації в умовах освітніх реформ і вимог НУШ.

Робота вповні відповідає спеціальності 015 Професійна освіта та вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим Наказом МОН України від 06 березня 2019 № 167 (із змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022), а її автор – Стародубцева Катерина Володимирівна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 015 Професійна освіта.

Офіційний рецензент:
доктор педагогічних наук, професор _____ Вікторія БАЛАКІРЄВА

ВІДДІЛ КАДРІВ

ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К.Д. УШИНСЬКОГО»
25 листопада 2025
ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ